

УДК 342.9(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.5.64>

ЩОДО ПИТАНЬ АДАПТАЦІЇ НОРМ КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО ПОЛОЖЕНЬ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

Гурковська К.А.,
*старший викладач кафедри адміністративного
права та поліцейської діяльності ННІПФПКП,
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Гурковська К.А. Щодо питань адаптації норм Кодексу України про адміністративні правопорушення відповідно до положень Стамбульської конвенції.

Стаття присвячена аналізу питань адаптації норм Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) відповідно до положень Стамбульської конвенції, що стало наслідком ратифікації Україною цього міжнародного документа. Особливу увагу приділено змінам, передбаченим Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами».

У статті розглянуто ключові нововведення, зокрема: посилення адміністративної відповідальності за домашнє насильство та насильство за ознакою статі; виокремлення правопорушення «насильство за ознакою статі» в нову самостійну норму, що дозволяє чітко розмежувати його від інших видів насильства та забезпечити належний збір статистичних даних відповідно до вимог Стамбульської конвенції; введення окремої частини статті 173-2 КУпАП, яка передбачає адміністративну відповідальність за домашнє насильство, вчинене стосовно дітей; введення нових складів правопорушень, таких як сексуальне домагання, включаючи використання електронних комунікацій; обмеження можливості звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення щодо випадків, пов'язаних із домашнім насильством; розширення правового статусу потерпілих осіб, включаючи дітей, які стали свідками насильства (малолітні та неповнолітні особи визнаються потерпілими, якщо вони були присутні під час вчинення домашнього насильства); підвищення ефективності превентивних заходів, зокрема адміністративного затримання, яке передбачає збільшення до 12 годин строку адміністративного затримання осіб у випадках вчинення ними домашнього насильства, насильства за ознакою статі або невиконання термінового заборонного припису, у необхідних випадках, для встановлення особи або з'ясування обставин правопорушення.

Проаналізовано виклики, що постають у процесі імплементації норм Конвенції в національне законодавство, зокрема необхідність узгодження правозастосовної практики, підготовки кадрів у сфері правоохоронної діяльності та покращення міжвідомчої взаємодії у сфері протидії домашньому насильству. Висвітлено значення цих змін для наближення України до європейських стандартів захисту прав людини та ефективного реагування на прояви домашнього насильства.

Ключові слова: домашнє насильство, насильство за ознакою статі, адміністративне правопорушення, Стамбульська конвенція, КУпАП, правозастосування, адаптація законодавства, запобігання та протидія.

Hurkovska K.A. Regarding the issues of adapting the norms of the Code of Ukraine on Administrative Offenses in accordance with the provisions of the Istanbul Convention.

The article is devoted to the analysis of issues related to the adaptation of the norms of the Code of Ukraine on Administrative Offenses (CUAO) in accordance with the provisions of the Istanbul Convention, which resulted from Ukraine's ratification of this international document. Special attention is given to the amendments introduced by the Law of Ukraine «On Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses and Other Laws of Ukraine in Connection with the Ratification of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence».

The article examines key innovations, including: strengthening administrative liability for domestic violence and gender-based violence; distinguishing the offense of «gender-based violence» as a separate

legal norm, allowing for a clear distinction from other types of violence and ensuring the proper collection of statistical data in accordance with the requirements of the Istanbul Convention; introducing a separate section in Article 173-2 of the CUAO, which establishes administrative liability for domestic violence committed against children; introducing new offenses, such as sexual harassment, including the use of electronic communications; restricting the possibility of exemption from administrative liability due to the insignificance of the offense in cases related to domestic violence; expanding the legal status of victims, including children who have witnessed violence (minors and juveniles are recognized as victims if they were present during the commission of domestic violence); enhancing the effectiveness of preventive measures, particularly administrative detention, which increases the maximum period of detention to 12 hours in cases of domestic violence, gender-based violence, or failure to comply with an emergency restraining order, when necessary to establish identity or clarify the circumstances of the offense.

The study analyzes the challenges arising in the process of implementing the Convention's provisions into national legislation, including the need to harmonize law enforcement practices, train personnel in the field of law enforcement, and improve interagency cooperation in combating domestic violence. The significance of these legislative changes for Ukraine's alignment with European human rights protection standards and effective response to incidents of domestic violence is highlighted.

Key words: domestic violence, gender-based violence, administrative offense, Istanbul Convention, CUAO, law enforcement, legislative adaptation, prevention and counteraction.

Постановка проблеми. Ратифікація Україною Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) стала важливим кроком на шляху до гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами захисту прав людини. Одним із ключових аспектів цього процесу є адаптація норм Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) відповідно до положень Конвенції, що передбачає запровадження нових правових механізмів для запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі.

Попри позитивні зрушення у сфері законодавчого регулювання, процес імплементації положень Стамбульської конвенції у національне право стикається з низкою проблем. Зокрема, існують виклики щодо узгодження адміністративно-правових норм із міжнародними стандартами, розмежування компетенцій між органами державної влади у сфері запобігання насильству, а також забезпечення ефективного правозастосування нововведених норм. Окремої уваги потребує питання визначення та застосування адміністративної відповідальності за нові склади правопорушень, такі як сексуальне домагання, насильство за ознакою статі, невиконання термінових заборонних приписів. Важливим аспектом є також розширення правового статусу потерпілих осіб, зокрема визнання дітей, які стали свідками домашнього насильства, потерпілими, що вимагає внесення відповідних змін до механізмів правового захисту та надання допомоги.

Ще одним проблемним питанням є ефективність адміністративного затримання осіб, які вчинили домашнє насильство. Законодавчі зміни передбачають збільшення строку такого затримання до 12 годин у випадках, коли необхідно встановити особу або з'ясувати обставини правопорушення. Однак ефективність цього заходу значною мірою залежить від забезпечення належної координації між правоохоронними органами, соціальними службами та судовою системою.

Таким чином, адаптація норм КУпАП відповідно до Стамбульської конвенції вимагає комплексного підходу, що включає не лише законодавчі зміни, а й удосконалення правозастосовної практики, підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів, а також посилення міжвідомчої взаємодії для забезпечення належного рівня захисту постраждалих. Дослідження цих аспектів є необхідним для розробки ефективних правових механізмів протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в Україні.

Стан дослідження. Значний доробок у дослідження проблематики запобігання та протидії домашньому насильству внесли К. Довгунь, Т. Іщенко-Ладна, Т. Коломєць, О. Ковальова, Л. Крижна, К. Левченко, Ю. Лисюк, О. Мартиненко, Ю. Приколотіна, Л. Сукмановська, О. Черномаз, Х. Ярмачі та інші. Проте, аналіз наукових праць у досліджуваній сфері дає підстави констатувати про відсутність сучасних наукових розвідок, спрямованих на дослідження питань адаптації норм Кодексу України про адміністративні правопорушення відповідно до положень Стамбульської конвенції.

Автор ставить собі за мету дослідити питання адаптації норм Кодексу України про адміністративні правопорушення відповідно до положень Стамбульської конвенції.

Виклад основного матеріалу. У контексті євроінтеграції Україна активно працює над удосконаленням системи запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі. Під час воєнного стану це питання стало ще більш актуальними й набуло нового значення, тому 20 червня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи щодо запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьби з цими явищами» [1]. Відповідно до цього закону, Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати своє законодавство до положень Конвенції, зокрема в частині захисту прав постраждалих, ефективного розслідування випадків насильства, притягнення винних до відповідальності та корекції їхньої поведінки.

З огляду на це, 22 травня 2024 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» [2], яким було підкреслено важливість інтеграції міжнародних стандартів у національне законодавство щодо захисту прав постраждалих від насильства осіб в умовах кризових ситуацій.

Цим Законом внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) [3]. З урахуванням цього, варто зосередитися на основних нововведеннях та здійснити їх аналіз.

Так, ст. 173-2 КУпАП тепер передбачає відповідальність лише за вчинення домашнього насильства, на відміну статті 173-2 КУпАП, закріпленої в попередній редакції, яка охоплювала чотири окремі діяння (домашнє насильство, насильство за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису та неповідомлення про місце тимчасового перебування), нові законодавчі зміни виокремили останні три правопорушення в окремі статті - 173-6 та 173-8 КУпАП, які ми детальніше розглянемо згодом.

Частина 1 статті 173-2 КУпАП передбачає відповідальність за вчинення домашнього насильства, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого. Частина 2 - за діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи; частина 3 - за повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частинами першою або другою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню. Поліцейські відповідно до ст. 255 КУпАП уповноважені складати протокол про адміністративне правопорушення за всіма частинами даної статті.

Головною зміною в статті 173-2 КУпАП є встановлення фактичного заподіяння шкоди (у попередній редакції – «могла бути чи була завдана шкода») внаслідок фізичного, психологічного чи економічного насильства. Крім того, було підвищено розміри штрафів. Так, у частині першій статті 173-2 КУпАП штрафи збільшено вдвічі: від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У частині другій цієї статті запроваджено окрему відповідальність за домашнє насильство щодо малолітніх та неповнолітніх осіб, чого не передбачала попередня редакція, і тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до п'ятдесяти годин, або адміністративний арешт на строк від двох до десяти діб. Також, в частині третій значно підвищено штрафи за повторне вчинення домашнього насильства протягом року: від шістдесяти до вісімдесяти.

Варто зауважити, що повторне вчинення домашнього насильства визначається як кваліфікуюча ознака і стосується осіб, які вже притягалися до адміністративної відповідальності за аналогічне правопорушення. При цьому однорідність порушень не означає їхню тотожність, а стосується посягання на один і той самий правовий об'єкт. Повторність свідчить про стійку протиправну поведінку особи, яка не зазнала виховного чи попереджувального впливу попереднього стягнення.

Також КУпАП доповнили новими статтями 173-6, 173-7 і 173-8. Зокрема, стаття 173-6 регламентує відповідальність за насильство за ознакою статі. Під таким насильством розуміється умисне вчинення будь-яких дій чи бездіяльності фізичного, психологічного або економічного ха-

рактеру, спрямованих проти особи через її належність до певної статі або стереотипні уявлення про соціальні ролі жінок і чоловіків. Якщо такі дії завдали шкоди фізичному (без спричинення тілесних ушкоджень) або психічному здоров'ю потерпілого, правопорушник підлягає накладенню штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, громадським роботам від 20 до 40 годин або виправним роботам до одного місяця з відрахуванням 20% заробітку. У разі повторного порушення протягом року, за яке особа вже була притягнута до адміністративної відповідальності, передбачено посилені санкції. Зокрема, штраф сягає від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, громадські роботи становлять від 40 до 60 годин, виправні роботи тривають до двох місяців із відрахуванням 20% заробітку. Також передбачено адміністративний арешт строком до 10 діб, що раніше не застосовувався за такі правопорушення.

Як бачимо, окрім виокремлення насильства за ознакою статі в окрему статтю, значно збільшено штрафи та введено додаткові види адміністративних стягнень, зокрема виправні роботи та адміністративний арешт у разі повторного вчинення правопорушення.

У новій статті 173-7 КУпАП «Сексуальне домагання» чітко розмежується адміністративна відповідальність зі статтею 153 КК України «Сексуальне насильство». В Кримінальному кодексі сексуальне насильство - це «вчинення будь яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи» [4]. Стаття 173-7 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за сексуальне домагання, тобто умисне вчинення проти бажання особи образливих, принизливих дій сексуального характеру, виражених вербально або невербально (слова, жести, рухи тіла), у тому числі з використанням електронних комунікацій [5]. Потрібно розуміти, що поняття «вербальний» означає комунікацію за допомогою слів, як усних, так і письмових, тобто вербальна комунікація включає розмови, письмові документи, листи, повідомлення тощо. Значно важче із тлумаченням поняття «невербальний», хоча ця стаття і не передбачає фізичне домагання, таке як фізичні дотики, обійми, притискання без згоди особи й інші дії сексуального характеру, які не посягають на статеву свободу та статеву недоторканність особи та які включають фізичний контакт, можна розглядати як форму фізичних сексуальних домагань. Однак, їх можна також частково зарахувати й до невербальних домагань, у випадку коли вони супроводжуються певними жестами або іншими невербальними сигналами, які створюють сексуально забарвлену атмосферу чи натякають на сексуальні наміри без використання слів [6, с. 147].

За сексуальне домагання передбачено адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від 80 до 160 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, громадських робіт на строк від 20 до 40 годин або виправних робіт до одного місяця з утриманням 20% заробітку. У разі повторного порушення протягом року після застосування адміністративного стягнення або вчинення домагань щодо особи, яка перебуває у матеріальній, службовій чи іншій залежності від правопорушника, санкції посилюються. Передбачено штраф від 160 до 280 неоподатковуваних мінімумів, громадські роботи на строк від 40 до 60 годин, виправні роботи до двох місяців із відрахуванням 20% заробітку або адміністративний арешт строком до 15 діб.

Невиконання термінового заборонного припису (далі – ТЗП) або неповідомлення про місце тимчасового перебування у разі винесення такого припису виокремлено в окрему ст. 173-8 КУпАП. Зазначена стаття складається з трьох частин. Частина 1 ст. 173-8 КУпАП передбачає відповідальність за неповідомлення особою, стосовно якої винесено терміновий заборонний припис, згідно з яким вона повинна залишити місце спільного проживання (перебування) з постраждалою особою, у встановлений законом строк уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування. Відповідно до ст. 222 КУпАП ця частина підвідомча поліції, а отже поліцейські уповноважені виносити постанову. Також, згідно ст. 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [7], кривдник повинен протягом однієї доби з моменту винесення термінового заборонного припису повідомити відповідний підрозділ поліції про місце свого тимчасового перебування. Частина 2 та 3 вже підвідомчі суду (ст. 221 КУпАП) та передбачають притягнення до адміністративної відповідальності за невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений (ч. 2 ст. 173-8 КУпАП), та за невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, вчинене повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення (ч. 3 ст. 173-8 КУпАП). За цими частинами поліцейські відповідно до ст. 255 КУпАП уповноважені складати протоколи про адміністративне правопорушення. Відповідно до ст. 262 КУпАП поліцей-

ські уповноважені здійснювати адміністративне затримання за вчинення домашнього насильства та невиконання термінового заборонного припису.

Нашу думку створення окремої норми щодо «Неповідомлення особою, стосовно якої винесено терміновий заборонний припис, згідно з яким вона повинна залишити місце спільного проживання (перебування) з постраждалою особою, у встановлений законом строк уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування», в статті 173-8 КУпАП, є доцільним рішенням. Це дозволяє уникнути надмірного ускладнення диспозиції статті 173-2 КУпАП та сприяє більш чіткому визначенню відповідальності за невиконання вимог ТЗП, зменшуючи ризики плутанини у правозастосуванні [5].

Ще одним із нововведень є те, що осіб, які вчинили домашнє насильство або порушили терміновий заборонний припис, в необхідних випадках для встановлення особи або з'ясування обставин правопорушення може бути затримано до дванадцяти годин. Враховуючи це, нагальною є потреба якнайшвидшого оснащення територіальних підрозділів поліції системою «Custody Records» для забезпечення належних умов утримання затриманих осіб у спеціально відведених приміщеннях та проведення всіх необхідних процесуальних дій.

У новій редакції статті 269 КУпАП передбачено, що у разі вчинення адміністративних правопорушень, передбачених статтями 173-2, 173-6 у присутності малолітньої або неповнолітньої особи, така особа також визнається потерпілою. Це правило діє незалежно від того, чи завдано їй шкоду внаслідок правопорушення. При цьому на неї поширюються всі права потерпілого, за винятком права на відшкодування майнової шкоди. Зокрема, вона має право ознайомлюватися з матеріалами справи, подавати клопотання, отримувати правову допомогу адвоката або іншого фахівця у галузі права, оскаржувати постанову у справі про адміністративне правопорушення. Також така особа може бути допитана як свідок відповідно до статті 272 КУпАП [3].

Стаття 39-1 КУпАП була доповнена положенням, відповідно до якого постановою у справі про адміністративне правопорушення, згідно з якою суд вирішив направити порушника на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство, у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється до суб'єкта, який згідно із законом відповідальний за виконання таких програм [5]. Дані зміни суттєво покращають процес передачі відповідної інформації безпосередньо до надавача послуг, мінімізуючи ризики її несвоєчасного або неповного надання. Варто зауважити, що Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» [5] не передбачає змін до Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі [8]. Тому порядок інформування поліцією уповноважених осіб районних, районних у м. Києві і Севастополі держадміністрацій або виконавчих органів рад об'єднаних територіальних громад, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад про отримання повідомлення від суду про ухвалення рішення суду про направлення кривдника на проходження програми для кривдників відповідно до статті 39-1 КУпАП - залишається незмінним та фактично дублюватиме повідомлення суду. На нашу думку, це питання потребує додаткового врегулювання.

Також, під час реагування на випадки домашнього насильства поліцейським варто інформувати кривдників про їхнє право добровільно взяти участь у програмі для кривдників, як це передбачено статтею 28 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [7]. Важливо, щоб правоохоронці надавали точні відомості про місцезнаходження та контактні дані організації, яка проводить таку програму, а також роз'яснювали її значення для запобігання подальшим випадкам такого насильства.

На наш погляд, доцільним також є перегляд підстав для постановки кривдників на профілактичний облік. Окрім вчинення правопорушення, передбаченого статтею 173-2 КУпАП, варто також враховувати вчинення порушень, визначених статтею 173-8 КУпАП, а саме невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце тимчасового перебування у разі винесення такого припису.

Що однією із новел адміністративного законодавства є обмеження можливості застосування статті 22 КУпАП, яка передбачає звільнення від адміністративної відповідальності у разі малозначності правопорушення за вчинення домашнього насильства. На нашу думку, це має зменшити кількість випадків необґрунтованого закриття судами справ про адміністративні правопорушення за ст. 173-2 КУпАП.

Висновки. Отже, можна дійти висновку, що адаптація норм Кодексу України про адміністративні правопорушення відповідно до положень Стамбульської конвенції є важливим етапом у реформуванні національного законодавства задля забезпечення ефективного захисту прав людини. Внесені зміни сприяють посиленню адміністративної відповідальності за домашнє насильство та насильство за ознакою статі, запровадженню нових складів правопорушень, а також розширенню правового статусу потерпілих осіб.

Попри позитивні зрушення, практична імплементація цих норм потребує комплексного підходу. Зокрема, важливо забезпечити узгодженість правозастосовної практики, підвищити рівень підготовки правоохоронних органів, а також покращити міжвідомчу взаємодію для ефективного реагування на випадки насильства. Особливої уваги вимагає механізм застосування адміністративного затримання порушників, що має відповідати як міжнародним стандартам, так і реальним потребам захисту постраждалих.

Таким чином, подальше вдосконалення адміністративно-правових норм у сфері запобігання домашньому насильству та насильству за ознакою статі є необхідним для повноцінного виконання Україною міжнародних зобов'язань та забезпечення ефективного механізму захисту прав і свобод громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи щодо запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьби з цими явищами: Закон України від 20 червня 2022 року № 2319-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text> (дата звернення: 20.12.2024).
2. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 22 травня 2024 року № 3733-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3733-20#Text> (дата звернення: 20.12.2024).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон Української РСР від 07 грудня 1984 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 19.12.2024).
4. Кримінальний кодекс України: Закон України у редакції від 27.06.2019. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
5. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 22.05.2024 р. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2024, № 31, ст. 232.
6. Іщенко-Ладна Т. Адміністративна відповідальність за сексуальні домагання в Україні у світлі сучасного законодавства. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. 2024. С. 144-152. URL: <http://surl.li/cwuxxc>.
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 20.12.2024).
8. Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#n12> (дата звернення: 19.12.2024).